

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN BIJZONDERE VERGADERING VAN 20 APRIL 2016

Voorzitter: mevrouw A.G. van Kleef-Schrör

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezig 42 leden Provinciale Staten: N. Bakker (VVD), B. Batterman (PvdA), mevrouw S.M. Beckerman (SP), mevrouw A. Beenen (PvdA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), R.H. van der Born (ChristenUnie), S. Claassen (D66), mevrouw L.N. Dijkstra (VVD), G. Engelkens (PvdA), mevrouw S.J.F. van der Graaf (ChristenUnie), mevrouw D. de Haas (PvdA), H.H. Hensen (SP), R. Jousma (SP), R.M. Kaatee (PVV), G. Kamminga (D66), A.J.M. van Kesteren (PVV), F.A.M. Keurentjes (CDA), mevrouw A.G. van Kleef-Schrör (CDA), R.M. Knegt (CDA), J.H. Mastenbroek (SP), H.A. Meendering (GroenLinks), H. Miedema (GroenLinks), A.J. Nolles (GroenLinks), M. Oosterhuis (VVD), mevrouw H.M. Oudman-Dam (ChristenUnie), mevrouw S.E. van de Par (SP), D. Ram (PVV), M.S. Scheffers (Groninger Belang), H.L.A. Schijf (D66), A. Schmaal (Groninger Belang), C.M.C. Șerbănescu-Kele (SP), J.K. Star (CDA), G.J. Steenberg (ChristenUnie), mevrouw E. Stolk (PvdA), R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdD), R.W. de Wit (CDA), J. Wolters (SP), mevrouw K. de Wrede (PvdD), mevrouw E.M. Wulfse (VVD), T. Zwertbroek (D66), B. Zwijs (Partij voor het Noorden)

Afwezig: H. Brader (SP)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: P.H.R. Brouns, E. Eikenaar, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, H. Staghouwer

Afwezig: ---

[Muzikaal welkom door de heer M. Beijer en samenzang van het 'Grönnens Laid'.]

1. Opening en mededelingen

De VOORZITTER: Ik denk dat we hiermee een heel bijzondere start hebben gemaakt aan deze vergadering. Heel bijzonder, heel mooi, want eigenlijk zag ik wel uit alle geledingen hier aanwezig – ook uit vele provincies afkomstig – dat er meegezongen werd met het Gronings volkslied. En dat geeft toch ook wel weer dat juist deze provincie een noemenswaardige plek heeft in ons vaderland.

Maar beste mensen, ik denk niet dat elke werkdag zo vocaal wordt ingeluid. Dat geeft dan ook wel weer aan dat we op de drempel staan van een heel bijzondere dag: woensdag 20 april 2016.

Dan zal ik nu ook nog even de formele handeling verrichten en open ik hierbij de bijzondere Statenvergadering van 20 april 2016. Die staat in het teken van de installatie van onze nieuwe Commissaris van de Koning, de heer René Paas. Twee dagen geleden, op 18 april, is de nieuwe Commissaris aan de slag gegaan en vandaag verwelkomen wij hem dan in Provinciale Staten en zullen wij zijn benoeming door de Koning plechtig gaan bevestigen.

Aan de installatie is een langer proces voorafgegaan. Van het uitzetten van een enquête onder de Groningers met de vraag welk type Commissaris zij wensen tot het vaststellen van een profielschets op 28 oktober 2015, hier in Provinciale Staten, het voeren van de selectiegesprekken door de vertrouwenscommissie uit Provinciale Staten en de uiteindelijke aanbeveling van Provinciale Staten aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 3 februari 2016. Met de resultaten uit deze enquête en de profielschets uit PS werd de vertrouwenscommissie op pad gestuurd om te komen tot een aanbeveling. En in die vertrouwelijkheid werden er vele gesprekken gevoerd. Maar het was geen geheim dat er in wezen een duizendpoot werd gezocht om Commissaris van de Koning voor alle Groningers te gaan worden. Bij dezen dan ook een compliment aan al die Groningers die mee hebben gedacht door middel van de enquête en aan de vertrouwenscommissie die zeer integer en hardwerkend haar taak heeft volbracht.

Dames en heren, hiermee heet ik u van harte welkom: iedereen op de tribune en in het atrium, onder wie goede vrienden en oud-collega's van de heer Paas, maar ook enkele bekende gezichten uit de directe werkkring van de Commissaris van de Koning. Welkom aan u allen. In het bijzonder een warm welkom aan de naaste familie van René Paas, hier achter in de zaal. Zijn vrouw Ruth Peetoom, zijn kinderen Jannes, Joost en Eline, de ouders en schoonmoeder. Ook voor jou, Ruth, is dit eigenlijk geen vreemde plek. In de periode van 1999 tot 2005 was jij hier lid van Provinciale Staten en bevond zich volgens mij jouw Statenzetel ook hier een beetje vooraan in deze zaal. En jullie, Jannes, Joost en

Eline, geboren Groningers, getogen in Utrecht en nu straks weer verder in deze stad en provincie. Ik wens jullie alvast heel veel succes, maar ook heel veel plezier. En ouders, wat een voorrecht om hier aanwezig te mogen zijn. Uw kind c.q. uw schoonzoon zet weer een nieuwe stap op de maatschappelijke ladder.

Maar ook mag ik welkom heten de mensen die meeluisteren en meekijken via de *streaming*, leden van Provinciale Staten, leden van het College van GS. Dat betreft ook onze gastsprekers voor vandaag: de Commissaris van de Koning van Gelderland als vertegenwoordiger van de Commissarissenkring, de heer Cornielje, en de burgemeester van Groningen, de heer Den Oudsten, als vertegenwoordiger van de 23 Groningse gemeenten. En bovenal een heel warm en bijzonder welkom aan onze kersverse Commissaris van de Koning, René Paas. Wij zullen jou vandaag toespreken en jou deze ochtend even in het zonnetje zetten.

Beste René, Ruth, Jannes, Joost en Eline, in mijn werk als trouwambtenaar in de gemeente Menterwolde zie ik altijd heel blije, maar vooral ook heel dankbare mensen. In wezen zie ik die nu ook. Jij, Ruth, die 'ja' zegt tegen René om hem juist alle ruimte te geven om zijn mooie functie hier te mogen uitoefenen. En jij, René, die 'ja' zegt om in Groningen en ook daarbuiten met de Groningers op weg te gaan naar een mooie toekomst. Samen op weg om de woorden in ons Gronings volkslied, zojuist u toegezonden, nu inhoud te gaan geven. Ik hoef niet te vragen: 'Wat is daarop uw antwoord?' want dat hebt u dinsdagmiddag 15 maart op Paleis Noordeinde gedaan bij Koning Willem-Alexander.

Helaas kunnen ook enkele genodigden vandaag níét aanwezig zijn. Zoals dat gebruikelijk is bij een Statenvergadering wil ik dan ook de afwezigheid melden van de heer Brader, Statenlid voor de SP. Vanwege zijn gezondheid kan hij hier niet aanwezig zijn en wij wensen hem namens ons allen heel veel sterkte.

Zoals u allen ziet, is deze Statenzaal speciaal voor deze gelegenheid een beetje anders ingericht. Onze gasten hebben een plaats gekregen in het blok van het College van GS en onze nieuwe Commissaris van de Koning heeft een plekje gekregen in de ring temidden van ons. Vandaag hanteer ik de voorzittershamer als nestrix van de Staten. De vicevoorzitter van de Staten zal straks namens onze Staten het woord voeren, samen met de voorzitter van de vertrouwenscommissie die de heer Paas heeft geselecteerd en voorgedragen aan de Staten.

U allen hebt het programma aangetroffen op uw stoel of op de tafel vóór u. We tellen vijf sprekers, afgewisseld met muziek en een lied van sneldichter Willem Gunneman. Bij binnenkomst hebt u ook al kunnen genieten van de muziek van Menno Beijer op zijn draagbare vleugel en van het mooie ad-hoc-koor van stafleden onder de bezielende leiding van onze provinciesecretaris, Henk-Jan Bolding. De vleugel is trouwens wel hier naar binnen gedragen, dus in die zin is hij draagbaar. Hij staat niet vast verankerd, dus zo flexibel zijn wij nou hier in Groningen.

Beste aanwezigen, voor de eerste bijdrage van vandaag geef ik graag het woord aan de heer Visser, Statenlid en vicevoorzitter van de Staten, die namens Provinciale Staten onze Commissaris zal toespreken. En naar ik heb vernomen komt er ook een symbolisch mooi cadeau namens alle fracties.

2. **Speech namens Provinciale Staten (vicevoorzitter Provinciale Staten)**

De heer VISSER: Toen het 18 april werd – los van het feit dat het die datum mijn verjaardag is – viel er een grote last van mij af. Mijn vervanging van uw voorganger als voorzitter van deze Staten was ten einde en aangezien we ook in balans zijn in een nieuw stadium met een transparante en open bestuursstijl, is het voor het eerst dat ik aan alle collega's ook dit koffertje laat zien, dat sinds het aantreden van Edzo Toxopeus in 1970 – wie was daar nog bij? – toebehoort aan de voorzitter van de Staten. Dat is heel belangrijk, want toen Toxopeus in 1970 kwam, was er een grote overgang van de Staten gaande – ik wil niet zeggen 'als stoffig gezelschap': dat was het zeer zeker niet, eerbiedwaardig vooral –, waarbij de politieke dynamiek binnentrad. Dit koffertje heb ik de laatste twee weken steeds bij mij moeten dragen als mijn eigen piket en het is ook wel heel goed om dit zo aan u over te mogen dragen. 'Mores' staat erop. Het belangrijkste element staat op de achterkant en dat is de *mos maiorum*. Sinds het intreden van dit koffertje staan uw voorgangers er keurig op een rij. U kunt daar het nodige uit afleiden, maar *mos maiorum* staat niet voor 'de zeden van de groteren' maar voor 'de zeden en gewoonten van degenen die u voorgingen'. De Romeinen hebben daar een heel godsdienstige connotatie omheen; die zal ik u besparen. Maar het is wel van groot belang om u zich er rekenschap van te geven – dat geef ik u maar meteen mee – dat er sinds 1980 slechts vier voorgangers te melden zijn. Dat verplicht u toch enige *staying power* – ik wil het maar gezegd hebben.

De *mos maiorum*: waarom besteden we daar aandacht aan? Niet om u te intimideren – integendeel. Kijk, dit komt nog uit de tijd van Toxopeus. Dat is een tijd dat er hier nog straf gerookt

werd, ook in deze zaal. Ik weet niet of u die ondeugd kent, maar hier zit nog een sigaar in en naarmate de vergadering vorderde en wat zwaarder werd, werden die sigaren wat kleiner. Toxopeus is belangrijk. *Waarom? Every inch a gentleman.*

Hij werd opgevolgd door de heer Vonhoff, een flamboyant en ook erudiet bestuurder, die ook enige beschouwingen ten beste heeft gegeven. Volgens mij heeft een van uw voorgangers dit boek ooit in bad gelezen: er zit wat waterschade aan. Maar dat geeft ook aan hoe authentiek het is, ik kan het u aanraden het eens te lezen. Het is een bestuurder, flamboyant zei ik, maar wel met een beschouwende aard.

Ja, toen kwam de heer Alders, een gedreven alleskunner, dossiervreter en energiek vooral. Ik weet niet of het aan hem toe te rekenen is, maar hier zit nog een beetje Red Bull in de koffer voor het geval u er eens een keer doorheen zit. Hoewel, ik geloof dat u ook een tamelijk energiek sporter bent, dus het kan meevallen.

En over uw directe voorganger zeggen de *mores* dat ik daar eigenlijk over moet zwijgen. Ook al is het maar dat hij recentelijk ook afdoende is belicht aan alle kanten. Maar ik kan u wel zeggen dat hij niet van herhalingen hield en af en toe de prikkels zocht in het zakje Tikkels, als de vergadering weleens een tijdje voortduurde.

Voorzitter zijn van deze Staten is een bijzonder voorrecht. Want wij zijn een bont gezelschap: dat kan ik u al wel vast zeggen en de paar keer dat ik hierachter op de plek van de nestrix heb mogen zitten, heb ik me buitengewoon vermaakt, in die zin dat er zulke uiteenlopende geluiden te horen zijn en we daarbij – dat is wel een *mos* die ik alvast meegeef – met die grote verschillen die we soms hebben en de felheid waarmee we kunnen debatteren, elkaar als mens hoog hebben en houden. Dat heb ik ook persoonlijk mogen ondervinden een tijd geleden. Als je een keer eens wat overkomt, dan weet je dat hier collega's zitten die je daarin ook steunen. Dat is een *mos* waar we ook buitengewoon trots op zijn in dit huis en het spreekt bijna vanzelf dat ik ook zo mag blijven.

Van groot belang is ook wel dat het voorzitter zijn van ons gezelschap in uw geval betekent: een adviserende rol. Dat is niet zonder betekenis, want u bent geen Statenlid. Maar als voorzitter bent u wel onze *primus*. Dat is een buitengewoon belangrijke positie. Ik denk weleens: hoger kunt u niet reiken in het leven. En waarom is dat? Ja, misschien ook wel omdat je op zo'n olympische hoogte aanbeldt en je niet zoveel anders meer kunt dan groeien zonder klimmen. Dat betekent dat je vooral de verdieping te bieden hebt in de positie van voorzitter, de beschouwing, soms streng en rechtvaardig moet zijn, tal van rollen moet vervullen – dat is sowieso inherent aan dit commissariaat – en dat kan ook weleens een bepaalde eenzaamheid met zich meebrengen. Maar we zijn er met onze drieënveertigen bij plus een aantal fractievolgers – en niet te vergeten een onvolprezen griffie – om u bij dat hoge ambt te ondersteunen en we zullen dat graag en van harte doen.

Een ander geheim van deze *mores* is dat deze koffer eigenlijk verder leeg is. Die moet u zelf maar leren. Dat gaan wij u niet leren op deze plek, dat is een ontwikkeling en daar mag u ook de tijd voor nemen. Het bijzondere is eigenlijk dat alle fracties – u moet dat straks maar eens bekijken – u hebben uitgenodigd voor een nadere kennismaking en dan kunt u alle vragen stellen die u wilt. En mijn collega's kennende krijgt u ook antwoorden op al uw vragen.

Eigenlijk is het nu heel mooi geweest wat mij betreft, want we krijgen nog een heel programma en vanmiddag gaat het echt gebeuren: een échte Statenvergadering. Er is geen betere initiatieritus dan deze en ik wens u daarbij heel, heel veel succes toe en wees zuinig op dit koffertje. [Overhandigt het koffertje aan de heer Paas.]

De VOORZITTER: Hartelijk dank voor uw bijdrage, collega Visser. Warme, hartelijke woorden. Weliswaar een sigaar uit eigen doos, maar in ieder geval hartelijke woorden zoals we die van u ook altijd gewend zijn. En in uw woorden werd niet alleen een verwachting uitgesproken, maar ook de *mores* van de Staten. Met andere woorden: juist zo kunnen we ook prettig samenwerken. Dank u wel.

En dan mag ik nu het woord geven aan mevrouw Beckerman, fractievoorzitter van de SP en voorzitter van de vertrouwenscommissie die zich heeft beziggehouden met de selectie van de nieuwe Commissaris van Groningen. Aan u het woord.

3. Speech namens de vertrouwenscommissie (voorzitter van vertrouwenscommissie)

Mevrouw BECKERMAN: Voorzitter, geachte Statenleden, geacht College, geachte aanwezigen, geachte digitale volgers en vooral geachte nieuwe Commissaris, beste René Paas. We willen u een warm welkom geven. Toen zat ik te denken aan complimenten. Groningers geven misschien niet de complimenten zoals anderen dat doen. U zult hier niet snel een *'Oh my God, it's René Easter! He's so great!'* tegenkomen. Groningse complimenten zijn anders. Maar ik wilde toch beginnen met een warm

welkom en mooie complimenten. Er zijn twee Groningse complimenten die ik althans tegenkom. Het eerste is 'het kon minder' en het tweede is: 'goed binnen te houden'. En ik dacht: welke van de twee zal ik kiezen? 'Het kon minder' vind ik zelf niet zo heel erg toepasselijk voor een politiek betoog. De meningen zijn er wellicht over verdeeld, maar ik dacht toch voor dat andere compliment te kiezen. Ik geef daarom mijn toespraak de titel mee: 'René Paas: goed binnen te houden'.

We gingen op zoek naar een Commissaris van de Koning, maar vooral naar een Commissaris van de Groningers. En met René Paas hebben we die gevonden. 'Een ongeneeslijk Groninger', zoals hij zichzelf noemt. Van 14 tot en met 27 september konden alle Groningers aangeven welke eigenschappen zij belangrijk vonden voor hun nieuwe Commissaris. Er kwamen 1.300 reacties binnen. De belangrijkste conclusies waren dat de nieuwe Commissaris gemakkelijk met mensen moet omgaan en zich met laten zien onder de bevolking. De belangrijkste taak die de Groningers de nieuwe Commissaris wilden meegeven, was opkomen voor de Groningse belangen. En op basis van de resultaten van deze enquête en de gesprekken met de verschillende mensen en groepen dicht bij de Commissaris, hebben we een profielschets gemaakt.

Groningen staat voor grote uitdagingen: *'het terugwinnen van het vertrouwen van de inwoners van het aardbevingsgebied'* en *'het ervoor zorgen dat zij veilig kunnen wonen'*. Dat zijn rechtstreekse quotes uit de profielschets. Maar ook de bevolkingskrimp is een grote uitdaging, net als het zorgen voor voldoende werk en een duurzame energietransitie. We zochten een Commissaris die sterk is in verbinden en netwerken, een bruggenbouwer die betrokken en zichtbaar tussen de inwoners staat en zo vertrouwen wekt. Iemand met een sterk vermogen tot identificatie, die zorgt voor samenwerking. Met bindend vermogen, onafhankelijkheid en signaalgevoeligheid, onafhankelijk boven de partijen. Soms een boegbeeld en soms iemand die ervoor zorgt dat anderen boegbeeld kunnen zijn. Kortom: we zochten een Commissaris die een warm hart heeft voor Groningen en voor de Groningers, die gouden kansen ziet in Groningen, die de kwaliteiten en de energie heeft om die kansen samen met ons te verzilveren. Wij zijn ervan overtuigd dat we die gevonden hebben. Al snel overtuigd door een cv, waaruit ervaring in het bestuur en de samenleving spreekt en uit gesprekken waaruit het warme hart voor Groningen en de wens blijkt om met de inwoners voor Groningen op te komen.

En nu moeten we aan de slag met en voor de Groningers. Geen portefeuille, maar alle tijd van en voor de Groningers. Wij vonden dat daar een cadeau bij hoort. Daarom wil ik terug naar de titel van deze toespraak: 'Goed binnen te houden' of 'René Paas: goed binnen te houden'. Dat compliment wordt meestal gegeven na een geslaagde maaltijd. De komende tijd staan er vast heel veel formele kennismakingen op het programma. Maar er zijn nog zoveel meer Groningers die interessant zijn om te ontmoeten op een ongedwongen manier.

Dat is dan ook ons cadeau: wij doen u de Groningers cadeau. Of eigenlijk: ontmoetingen met die Groningers. Verwelkom de Commissaris: een etentje, een kop koffie, een gesprek. René eet mee. We dachten eraan om een wedstrijd te starten. Alle Groningers mogen u uitnodigen en we gaan alle Groningers vragen waarom René Paas u of jullie moet ontmoeten. Kookt u de allerlekkerste mosterdsoep die René Paas echt moet proeven? Bent u een nieuwe Groninger die hier net is komen wonen? Of woont uw familie hier juist al generaties lang en moet René Paas u daarom echt ontmoeten? Hebt u het mooiste verhaal van Stad of Ommeland? 'Haal de Commissaris in huis': we gaan alle Groningers vragen om een mail te sturen naar: iknodiguit@provinciegroningen.nl. De drie beste uitnodigingen worden beloond. René Paas komt bij u langs voor een kennismaking: een maaltijd, een kop koffie of iets anders. Er is een onafhankelijke jury die gaat bepalen wat nu de leukste uitnodigingen zijn. En die jury bestaat uit Remy van Mannekes van RTV Noord – hij zit daar achter de camera, hij wist het zelf overigens al wel –, Johan de Veer van het Dagblad van het Noorden – die het ook al weet – en René Paas zelf. We hopen dat u en de Groningers die u ontmoet, achteraf kunnen zeggen: 'Goed binnen te houden.'

De VOORZITTER: Dank u wel, collega Beckerman.

U begon met het uitdelen van complimenten en laten we dat ook naar u doen. Heel veel mooie, lieve en warme woorden en vooral ook de oproep om onze Commissaris goed binnen te houden – en naar ik aanneem ook zijn gezin.

Dan nogmaals het mailadres: iknodiguit@provinciegroningen.nl voor heerlijke gerechten, maar ik hoop ook voor wat caloriearme gerechten, anders weet ik niet hoeveel nieuwe kostuums er nog door jou, Ruth, weer moeten worden aangeschaft.

Goed, beste mensen. Dan mag ik nu het woord geven aan de heer Staghouter, gedeputeerde en eerste loco-Commissaris van de Koning, die namens GS de CdK zal toespreken. 'Een buitenkans' voor u, gedeputeerde Staghouter, zoals u dat afgelopen maandagochtend 18 april vertelde in een TV Noord-programma. Een mooie uitspraak om een bijzondere week mee te beginnen, die 'buitenkans'. En gelukkig mocht u vorige week in de Commissie Bestuur, Financiën en

Veiligheid toch ook nog even het woord voeren als loco-Commissaris. Dat mag u dan nu ook weer doen, dus aan u het woord.

4. Speech namens College van Gedeputeerde Staten (loco-Commissaris van de Koning)

De heer STAGHOUWER: Mevrouw de voorzitter, dank u wel. Dames en heren, Commissaris, beste René en Provinciale Staten. Wij gaan René wel een boodschap meegeven, dus de vrolijkheid van de vorige spreker gaan we nu ook wat inhoud geven. Ik bedoel dit niet zo dat de vorige spreker inhoudsloos zou zijn. Nee, dames en heren, u moet mij ook gewoon laten uitspreken. Anders ontstaat er een verkeerde indruk.

Om maar met de deur in huis te vallen: aan alle leuke dingen komt een eind. Als tijdelijke tussenpauze tussen een vertrekkende en de komende Commissaris kan ik zeggen: het waren achttien fantastische dagen. Het was voor mij een fantastische inkijk om als loco-Commissaris te kunnen functioneren. U moet beseffen dat een gesprek met de vertegenwoordiging van Noord-Nederland toch altijd een bepaalde dynamiek geeft.

Maar ik geef graag het stokje door aan de nieuwe Commissaris. Een Commissaris die – dit dan toch maar even als winstwaarschuwing – zijn borst kan natmaken, want er spelen nogal wat dingen. Dus van ‘op de winkel passen’ is geen sprake. Zelf gaf je, René, in een interview aan dat je veel aandacht zult schenken aan Oost-Groningen. De werkloosheid daar moet en zal omlaag, gaf je als ambitie aan. En die ambitie juichen wij als College natuurlijk van harte toe en we vermoeden dat je hier in je vorige baan als directeur van Divosa bekend bent met deze wereld. Sterker nog: je hebt vast heel wat directeuren van de Sociale Dienst van Oost-Groningen bij je op bezoek gehad. Want er is echt wel wat aan de hand in Oost-Groningen, al jaren. En het is onvergeeflijk dat zo langzamerhand generatie op generatie binnen families in deze regio niet bekend raken met het fenomeen betaalde arbeid en zo structuur in het dagelijks leven, zelferkenning, zelfontplooiing en trots om een eigen inkomen te vergaren, een bijdrage te leveren aan de maatschappij en zo dat soort wezenlijke ervaringen en houvast te missen. En als College willen we daar alle energie en aandacht op zetten. Een Commissaris die vanuit zijn eigen rol en kracht daarop stuurt, lijkt ons dan ook zeer gewenst en noodzakelijk.

Wat ons dan opvalt is de gelatenheid die als een soort klamme deken over vrijwel heel de regio ligt. Ik doel dan op wat het rapport ‘Kort voor de kop’ van de gebiedsregisseurs Bert Middel en Gerard Kremer heeft losgemaakt of juist níét heeft losgemaakt. Zeker, een enkele bestuurder wil wel wat, maar die loopt tegen een muur aan: een muur die de commissie-Van Zijl eind vorig jaar al beschreef in het rapport ‘Kop d’r veur’. Ook in dat rapport staat dat bestuurders in Oost-Groningen elkaar het licht in de ogen niet gunnen: ze trekken niet samen op om de inwoners aan werk te helpen. Je zou verwachten dat inwoners – maar zeker ook bestuurders, die op zo’n snoeiharde manier keer op keer te kijk worden gezet – direct reageren. Maar niets van dit alles. De stilte na deze rapporten is enorm. Geen bestuurder die het boetekleed aantrekt en niemand die zijn of haar positie ter beschikking stelt. Een enkeling die de media te woord staat, is eigenlijk ook nog wel trots op de eigengereidheid en de weigering om elkaar iets te gunnen. Stel je voor dat deze bestuurders zichzelf in de spiegel kijken aan het eind van een werkdag. Zien ze dan iemand die het proces om tot een oplossing te komen, een stap verder heeft geholpen? Of kijken ze naar iemand die een onderdeel van het probleem is?

Geachte aanwezigen en beste René, dit alles maakt duidelijk dat er een enorme klus op je ligt te wachten. En dan doelt dit College niet alleen maar op het klimaat in Oost-Groningen. Zo gaat nu eenmaal, lijkt ook soms de opinie in de media te zijn. En in combinatie met schouder ophalen, zoals ik dat net aanhaalde, lijkt het wel alsof we het maar moeten opgeven. Maar dat mag natuurlijk nooit. Wat we kortom in Groningen nodig hebben, René, is bestuurlijke moed – ook in het herindelingsdebat dat een nieuwe fase is ingegaan. De transitie van 23 gemeenten naar grotere eenheden moet de komende tijd worden afgerond en dat zal tot heel wat dynamiek leiden en natuurlijk tot ambtelijke en bestuurlijke inzet. Inzet hier in ons provinciehuis, maar zeker ook in de gemeentehuizen: daar zal veel werk verzet moeten worden en begeleiding moeten ontstaan om dit proces goed op te pakken.

Geachte aanwezigen, beste René – ik ben zo vrij om u met ‘René’ aan te spreken, omdat ik namens het College betrokken was bij de selectiekeuze voor de nieuwe Commissaris en we elkaar al even hebben meegemaakt –, het derde belangrijke thema van je werk als Commissaris is natuurlijk de bevingsschade door de gaswinning. Max van den Berg heeft er met hart en ziel aan gewerkt om dat op de politieke agenda van Den Haag te krijgen, in samenwerking met het getroffen gebied. En dat is dankzij hem, dankzij ons allen gelukt. De komende tijd gaat het erom om dat op de politieke agenda te houden. Den Haag moet boter bij de vis leveren en ook blijven leveren. Tegelijk moeten er ook

voldoende plannen zijn die tot voldoende uitvoerbare projecten leiden, die Groningen verder helpen, die het gaswinningsgebied een goede toekomst leveren. Ook wij moeten leveren – dat bedoel ik maar. Het geld ter compensatie van alle ellende moet zinvol worden besteed. Maar het geld dat er komt om een toekomst op te bouwen, moet dat ook. Er moeten kortom projecten komen die ertoe dóén, die het verschil maken. En ook daar zien wij voor jou, René, een rol als Commissaris weggelegd.

En tot slot wil ik alle aanwezigen hier in deze zaal wel verklappen dat we hartstikke blij zijn met zo'n jonge Commissaris. De gemiddelde leeftijd van ons College is 43 jaar en je trekt, René, met mij dat gemiddelde wel iets op. Maar je kunt goed mee in het energieniveau van ons jonge College, denken wij. Wat dat betreft pas je hier prima.

Dames en heren, zoals u weet gaat er niets boven Groningen. En vorige week was ik op een symposium waar een uitspraak van de filosoof Karl Popper werd aangehaald. 'Optimisme', zegt Popper, 'is een morele plicht.' Nou, ik ben een optimistisch mens, dus deze morele plicht valt mij niet zwaar. Geachte aanwezigen, Groningen gaat met deze Commissaris een schitterende toekomst tegemoet.

De VOORZITTER: En dat was uw spreektijd, loco-Commissaris Staghouwer. Een verhaal met inhoud en tellen tot twee gaat u ook gemakkelijk af. Maar het is inderdaad wel van groot belang: er moet nu geleverd worden. 'Geld binnenhalen is één, maar het echt naar binnen halen én resultaat laten zien, is twee.' Een citaat uit het programma van RTV Noord van afgelopen maandag. Ik en wij met elkaar verwachten dat deze nieuwe Commissaris nu vaak tot twee zal gaan tellen en ook resultaten zal binnenhalen.

Hiermee zijn we dan toegekomen aan een kort muzikaal intermezzo. We kunnen luisteren naar Willem Gunneman en zijn begeleider Menno Beijer.

[Muzikaal intermezzo door de heren W. Gunneman en M. Beijer.]

De VOORZITTER: Geweldig, dank u wel voor deze muzikale samenvatting. In wezen een spiegel die ons is voorgehouden. Ja, en wie kijkt er nu niet graag in een spiegel? Die ijdelheid kennen wij allemaal wel, dacht ik. En juist door goed te kijken zullen we ook het goede zien in elkaar.

En dan mag ik nu het woord geven aan de Commissaris van de Koning in Gelderland, de heer Cornielje. Hij is tevens *dry-in*, een mooi woord voor 'nestor' dat in de Cdk-Kring ook wel wordt genoemd. U hebt een heel mooi motto, heb ik ergens gelezen: 'Rechtdoen aan verscheidenheid'. En juist met dit motto zal de heer Paas zich welkom mogen voelen. Want ieder mens is juist uniek door zijn of haar verscheidenheid. Aan u het woord.

5. **Speech namens de CdK Kring (CdK van de provincie Gelderland)**

De heer CORNIELJE: Commissaris, mevrouw Peetoom, geachte leden van Provinciale Staten, geachte leden van Gedeputeerde Staten, familie, dames en heren. Student-wethouder-Commissaris: dat is vast de grote droom van menigeen die in Groningen klaar is en die zijn hart heeft verpand aan deze provincie waarvan de aard en schoonheid onnavolgbaar zijn bezongen door de man met de mooiste Groningse voornaam die ik ken: Ede.

'Van sommige discussies kunnen we in dit land maar niet genoeg krijgen', zo verzuchtte uw oud-Commissaris Henk Vonhoff zo'n twintig jaar geleden. Hij doelde op de discussie die ik nog als Kamerlid heb meegemaakt en die ging over de gekozen en benoemde bestuurder. Het bleef toen bij het oude en betere. Maar deze discussie is als een walvis die opkomt, verdwijnt, opkomt en daarna maar liever omzeild wordt, zoals bij het initiatief-wetsvoorstel van oud-Kamerlid Schouw van D66 over de deconstitutionalisering van de benoemingswijze van de Commissaris van de Koning en de burgemeester. Voorgesteld wordt de Kroonbenoeming uit de Grondwet te wippen, maar het is natuurlijk een verhuld en salami-tactisch zetje richting de gekozen functionaris naar de indirect gekozen functionaris. Want de rechtstreeks door de bevolking gekozen Commissaris en burgemeester *kommt nicht im Frage*: die variant lijkt onbespreekbaar, maar is wel sterk favoriet bij de kiezer. Het voorstel werd in de eerste lezing aanvaard en wacht nu op de behandeling in de tweede lezing.

Alle kansen dus dat artikel 131 van de Grondwet – want daar heb ik het over – na de volgende Kamerverkiezingen in het coalitieakkoord terecht komt. Zonder dat een fundamenteel debat is gevoerd over de gewenste koers van ons lokaal en regionaal bestuur en zonder ook maar één woord te wisselen over de functionaris die daarbij het beste past. Graag wijs ik u nog eens op onze Grondwet, een meesterstuk vol *checks and balances*. Het is de samenbindende ruggengraat van onze democratie, die ook de verhoudingen regelt tussen de staat en de medeoverheden en daarbij

naar evenwicht zoekt. De Kroonbenoeming is daar een prachtig voorbeeld van. Met een Commissaris die enerzijds boegbeeld en belangenbehartiger is van eigen erf en anderzijds ook een stevig dwarsverband vormt met de regering c.q. de minister. Ik ben niet bang voor verandering. Wel voor initiatieven die zonder grondige discussie rammelen en ons democratisch bestel met een eeuwenoud evenwicht uit balans brengen en het vertrouwen in de Grondwet zomaar ondergraven. Ik ga er overigens vanuit dat ik vandaag niet de installatie bijwoon van de laatste Kroonbenoemde Commissaris van de Koning in Groningen.

Commissaris, terug naar uw feest. Van Commissaris Vonhoff is bekend dat hij aanzat bij diners die begonnen met houtsnippen, die eindigden met mandarijnenbavarois en die daartussen werden gevuld met zalm, snoekbaars, lamsbout, gepelde tuinbonen en een assortiment Hollandse kazen. Dit alles natuurlijk tweemaal opgediend – Vonhoff kennende. Je zou kunnen zeggen: 'Dat is goed binnen te houden.' Dat schijnt hier overigens behoorlijk normaal te zijn, begrijp ik ook van de voorzitter van de vertrouwenscommissie. Want in Groningen gaat het niet alleen om de kern, maar ook om de klui. Hier wordt het leven gevierd en ik raad u dus alvast aan om contact op te nemen met uw kleermaker. En dat mag u zelf doen.

Ik feliciteer u en uw dierbaren van harte met deze eervolle benoeming. En ik feliciteer de provincie met haar nieuwe Commissaris. Verder heet ik jou, beste René, van harte welkom in onze kring. Wij zijn benieuwd naar jouw kijk op het ware, het schone en het goede. We kunnen niet wachten op jouw daden en we zien uit naar jouw gezelschap in onze bijzondere kring.

De VOORZITTER: Hartelijk dank voor uw woorden van welkom aan de nieuwe Commissaris van Groningen. En mooi dat u Ede Staal noemde, niet onbekend hier. Dan hoef ik maar te zeggen: *"'t Is nog nooit, nog ooit zo donker west, of 't wordt altijd wel weer licht"*: hoopvolle woorden die vol verwachting zijn. Verwachtingen van ons naar de nieuwe Commissaris, maar ik denk ook vooral verwachtingen die er vanuit Groningen zullen leven. Dat gemengd met wat culinaire inhoud: ik denk dat dat helemaal goed komt.

Dan mag ik nu het woord geven aan burgemeester Den Oudsten. U zult spreken als vertegenwoordiger van de kring van de 23 Groninger burgemeesters. Ik denk dat dit nu beroemde woorden gaan worden: '23 Groninger burgemeesters'. En wederom mag ik u een stadspoliticus toespreken, een politicus die zijn sporen in de Stad reeds heeft verdiend, begonnen in 1990 als jong raadslid en vervolgens wethouder is geweest van uw mooie stad van 1996 tot 2005. Aan u het woord.

6. Speech namens Burgemeesters Kring (burgemeester van Groningen)

De heer DEN OUDSTEN: Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ik heb bij het afscheid van Max van den Berg reeds gezegd dat ik het zeer toejuich dat een van de selectiecriteria voor Commissaris van de Koning in Groningen is dat hij wethouder van de Stad moet zijn geweest.

Commissaris, mevrouw Peetoom, beste Ruth, beste René, leden van Provinciale Staten, leden van Gedeputeerde Staten, dames en heren, het is een mooie gelegenheid om u namens de burgemeesters van de 23 gemeenten in Groningen te feliciteren met het prachtige ambt dat u inmiddels al formeel hebt aanvaard, maar dat u vandaag feitelijk begint. U noemde zichzelf in het mooie interview in het NRC een 'ongeneeslijke Groninger'. Daar komt nog een extra dimensie bij: u bent ook nog een teruggekeerde zoon. Dat is niet alleen symbolisch van een zekere betekenis, maar ook feitelijk. Want als een zoon terugkeert, die ook eerder zijn sporen in het openbaar bestuur verdiend heeft, betekent dat in ieder geval dat hij in die eerdere periode een uitstekende reputatie heeft opgebouwd. Want anders krijgt u niet de kans om in zo'n positie nog een keertje opnieuw te acteren. Iedereen heeft ook groot vertrouwen in, maar ook veel verwachtingen over wat u hier gaat doen. Deze provincie is eigenlijk een fantastisch provincie aan de rand van het land. Met een eigenheid die zijn weerga niet kent. Maar ook natuurlijk met kansen en uitdagingen die iedere provincie wel heeft, maar deze provincie in het bijzonder. Het is denk ik ook goed om daar een paar dingen over te zeggen.

Laat ik eerst iets zeggen over de provincie en de gemeenten. U weet wellicht dat wij bij de gemeenten vinden dat wij de eerste bestuurslaag zijn van het land. Ik weet niet of de provincies daar net zo over denken, maar wij beschouwen de provincie als de tweede bestuurslaag. Niettemin is het zo dat als wij de problematiek van deze provincie willen tackelen en de uitdagingen ook willen kunnen omzetten in echte kansen, wij eerst met die tweede bestuurslaag eigenlijk zullen moeten komen tot een gezamenlijk – wat ik maar even noem – effectief samenspel. En dat vereist, denk ik, veel inspanning van beide kanten. Want er is natuurlijk in de loop der jaren een wisselend samenspel ontstaan, waarbij de posities over en weer niet altijd even vol werden erkend en vanuit die posities ook

niet altijd een effectieve strategie voor die problematiek die we moeten tackelen, aan de orde was. Ik zie wel dat de problematiek waar deze provincie nu in zit en de kansen die er nu zijn, eigenlijk maken dat die bestuurslagen dichter op elkaar gaan functioneren. Daar heeft de Commissaris van de Koning denk ik ook een bijzondere rol in. U staat bekend als een grote verbinder, als iemand die probeert om vanuit wat er in de samenleving leeft te zorgen dat dat bij elkaar komt en dat er ook daadwerkelijk resultaat wordt geboekt. U houdt ook vast aan de dingen die u belangrijk vindt. Dat is ook het type bestuur dat wij op dit moment nodig hebben.

Misschien toch even een paar onderwerpen die ik daarbij wil noemen. Het eerste is – de heer Staghouwer heeft er al uitgebreid over gesproken – dat er sprake is van een grote werkloosheid. En laten we eerlijk zeggen: die is er niet alleen in Oost-Groningen, die zie je eigenlijk in de hele provincie en ook in de Stad. Dat maakt het ook een heel moeilijk te tackelen probleem. We zien ook dat we eigenlijk over een lange reeks van jaren niet in staat zijn om voldoende banen te creëren om die mensen aan het werk te helpen. En dan zie je dat ook uiteindelijk de situatie ontstaat – dat is net ook al even gezegd – dat als je tweede- en derde-generatiewerkloosheid hebt, het ook moeilijk is om in een gereguleerd bestaan nog voor je eigen inkomen te zorgen en dat daarbij ook allerlei psychologische factoren een rol spelen. Dat is een hardnekkige, te tackelen situatie waar wij tot nu toe niet erg succesvol in zijn – laten we daar eerlijk over zijn. En je ziet dat die werkloosheid gepaard gaat met grote armoede en er zijn gebieden in deze provincie die echt arm zijn. En als je toch met elkaar wilt streven – dat is niet alleen van deze Staten maar ook van alle gemeenteraden het streven – naar een ‘inclusieve’ maatschappij, dan ligt daar een heel grote gezamenlijke opgave.

Een tweede punt dat ik daarbij wil aanhalen ligt aan de andere kant van de mensen c.q. de bevolking. Dat is dat ondanks het feit dat iedereen voelt dat er een grote problematiek is, je toch ziet dat er een grote gastvrijheid is. Dat men ook een open oog heeft voor de wereld. We hebben samen al eerder gesproken over de regie rondom de vluchtelingensituatie. En dan zie je dat de gemeenten in deze provincie hun verantwoordelijkheid nemen. Als je dan ziet hoe dat eigenlijk relatief met een heel groot draagvlak gaat – in mijn eigen stad is de vestiging van een asielzoekerscentrum zelfs een hamerstuk in de raad; dat laatste is niet overal zo. Maar toch zie je dat de provincie Groningen de vraag van de rijksoverheid om mensen op te nemen, noodopvangen te starten, barmhartig te zijn en te zorgen dat deze mensen welkom zijn, buitengewoon positief beantwoordt. Dat is natuurlijk voor een stukje een bestuurdershouding en die bestuurdershouding kan alleen maar bekliven als de samenleving die houding ondersteunt. En dat is wat er hier nadrukkelijk gebeurt. Natuurlijk heeft dat zijn grenzen en maken wij ons er ook zorgen over of die vluchtelingenstroom niet echt stopt en er ook steeds meer bij komen. Maar die situatie van nu is er toch een waar je – in ieder geval ikzelf als bestuurder – toch een warm gevoel bij krijgt. Dat kán in de provincie Groningen. Tegelijkertijd legt dat ook druk op sommige delen van de samenleving. Er ligt natuurlijk een druk op de bevolking van Ter Apel, omdat daar natuurlijk heel erg veel activiteit is rondom het vraagstuk dat ik net noemde.

Een ander punt waar de provincie een heel belangrijke rol in kan spelen, is het punt van de schaal. De worsteling die veel gemeenten hebben in de schaalproblematiek, komt ook voort uit de oprechte opvatting dat men het beste wil kiezen voor zijn bevolking. En dat die opvatting – dat is van oudsher ook passend bij dit gebied – gestoeld is op vrij stevige politieke beginselen – laat ik het maar even zo zeggen –, maakt ook dat die discussie ook heftig is en niet altijd op korte termijn tot resultaat komt. Maar het is wel iets wat uit de bevolking voorkomt en wat past bij de volksaard van dit gebied. Niettemin is het zo dat je altijd knopen moet doorhakken. Het is denk ik nu ook wel vanuit de 23 gemeenten helder dat er gevraagd wordt dat de provincie ook positie inneemt. Niet positie vanuit macht, maar wel positie om te zorgen dat de discussie over bestuurskracht en over mogelijke herindelingen ook daadwerkelijk een keer beslecht wordt. En het grote vraagstuk daarbij is natuurlijk hoe je aan de ene kant een overheid krijgt die betrouwbaar en ook barmhartig is en als hulpverlener dicht op die samenleving functioneert en aan de andere kant voldoende schaal heeft om de grotere problematieken van de economische strategieën aan te pakken en te zorgen dat er meer werkgelegenheid en een inclusieve maatschappij komen. Dan kun je daar ook effectief in zijn. Dat vraagstuk zit bij gemeenten en dat leidt niet altijd tot snelle oplossingen. Daarom is het goed, denk ik – u merkt wel hoe voorzichtig ik mij als burgemeester van de Stad uitdruk – dat de provincie af en toe probeert om echt positie in te nemen en te zorgen dat de gemeenten ook een helder standpunt innemen en daar ook niet jaren over doen. Zo. Voorzichtiger kan ik het niet zeggen.

Ik wil eindigen, meneer de Commissaris, met het volgende. Wij hebben altijd de neiging – dat ik denk ik ook een beetje de volksaard – om te kijken naar de problemen. Als ik zie wat er in de afgelopen periode is bereikt, bijvoorbeeld ook rondom de aardbevingsproblematiek, dan treft u daarbij het uitgangspunt aan in onze provincie om op te kunnen bouwen en dan is er heel erg veel bereikt. Ik zie dat het niet alleen van de bevolking geveerd heeft in de zin van dat men zich ook ongerust maakt over de eigen toekomst. Maar de bevolking wordt ook geveerd om de kansen die wij op het ogenblik

hebben – en die zijn legio en veelvuldig – ook daadwerkelijk te benutten. Er is nog nooit zoveel aandacht geweest voor de economie van het aardbevingsgebied als nu. Er is geld. Er zijn structuren, er zijn fantastische mogelijkheden om op basis van het bestaande economische beleid grote dingen te doen. Er is een open houding naar de samenwerking in Noord-Nederland, ook naar het Duitse gebied en verder weg liggend. Er is een situatie op dit moment waar ik heel erg geïnspireerd door raak, omdat ik zie dat de kansen die wij echt hebben, ook op het punt staan om benut te worden. En als we dat goed met elkaar doen, dan kan dat ook in een versnelling komen. Dan moeten we niet tegenover elkaar staan. Dan moet de Stad niet tegenover de andere gemeenten staan, dan moet de provincie samen met de gemeenten op willen trekken. En als we dat met elkaar, in samenwerking met het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen, willen doen, dan zie ik grote kansen. Ik zie ook dat de positie die de Commissaris van de Koning daarin inneemt, echt een wezenlijke is. Uw uitgangspositie is goed, maar de bal moet nog wel worden ingetikt.

Kortom: voor deze 'ongeneeslijke Groninger' is er veel werk. En wij zullen alles doen om hem te helpen om het werk tot een goed resultaat te brengen. Gefeliciteerd nogmaals met uw benoeming.

De VOORZITTER: Dank u wel voor deze mooie woorden: 'samenspel tussen de bestuurslagen' en 'barmhartig'. De paus heeft zelfs dit jaar uitgeroepen als het jaar van de barmhartigheid. Dus hoe treffend willen we het hebben?

Inmiddels weten we ook dat de nieuwe Commissaris een 'ongeneeslijke Groninger' is, een citaat uit het NRC Handelsblad en zojuist ook gehoord. En ik verwacht ook dat u ook voldoende medicatie hebt voor de heer Paas, zodat hij in wezen niet écht gaat genezen. Maar dat hij gewoon een gezond, nuchter en barmhartig mens onder de Groningers is en zal blijven.

En dan laten we ons nu weer verrassen door de woorden van de heer Gunneman.

[Muzikaal intermezzo door de heren W. Gunneman en M. Beijer.]

De VOORZITTER: Hartelijk dank wederom voor deze prachtige bezongen woorden, maar ook voor de herkenbare melodie en refrein.

Dan mag ik nu de gelegenheid bieden aan onze Commissaris van de Koning, de heer René Paas, om ons toe te spreken op deze memorabele dag. En dat wij nu zijn woorden mogen omarmen. Aan u het woord.

7. Speech nieuwe Commissaris van de Koning

De heer PAAS: Dames heren, vrienden en bekenden, oud-collega's, toekomstige collega's – en ik vergeet vast nog een paar categorieën –, wat een warm onthaal. En wat een aardige woorden. 'Veel te aardig', ben ik dan gewend te zeggen, maar dat merkt u vanzelf.

Dank aan de heer Visser die de ondankbare taak had de vervanger te zijn van iemand die er altijd was en die nu het lot treft dat er iemand zit met diezelfde ambitie. Beste Romke, wij wandelden door Groningen en ik waardeer het enorm dat je tijdens die wandeling al een bron van ideeën, anekdotes en observaties was en je die ook echt royaal met me wilde delen. Ik hoop dat het niet bij één keer blijft en dat je daar nog een tijd mee door wilt gaan, want ik leer daar veel van.

Dank aan mevrouw Beckerman, die me subtiel heeft herinnerd aan de opgave die uw Staten voor de nieuwe Commissaris in de profielschets hebben vervat. En met diezelfde vrolijke ernst selecteerde de commissie. Ik heb daar vanaf de andere kant van de tafel zelfs wel van kunnen genieten. Ik ben ook niet ontevreden met het resultaat, trouwens. Er zit iets gevaarlijks in hoe groot je de profielschets hier neerzet. Want je begint met een profielschets en je eindigt met een mens en die kan dan ongelooflijk tegenvallen. Beste Sandra, ik kijk uit naar onze samenwerking en ik hoop vurig dat je tevreden blijft met je selectie.

Dank aan gedeputeerde Staghouwer, die in afgelopen weken zo'n overtuigende loco was dat ik de bui wel zag hangen. Noem hem maar de tussenpaus of 'tussen-Paas'. Een Kroonbenoeming is dan slechts een kwestie van tijd als je zo goed bent als loco. Dus, beste Henk, ik hoop dat je daar nog even mee wacht, want ik denk dat we jouw prettige stijl en je kennis en ervaring in en buiten het College heel goed kunnen gebruiken.

Dank aan 'collega Cornielje' – u hoort het: ik moet er nog een beetje op oefenen. Dank voor je introductie in de Kring van Commissarissen: ik voel me nu al welkom. Wat niet iedereen weet is dat mijn werkweek in Groningen eindigt in Den Bosch voor een grote olop, waar ook alle Commissarissen weer aanwezig zijn. Dus ik val in allerlei opzichten met mijn neus in de boter en ook op deze boter verheug ik me zeer.

Dank aan burgemeester Den Oudsten. Het voelt goed om welkom te worden geheten in een nieuwe functie door de burgemeester van de gemeente waarin je bestuurlijk bent opgevoed. Beste Peter, we krijgen veel met elkaar te maken en je hebt al een soort van schets gegeven van de kwesties waarin je daadkracht verwacht. Het is tamelijk intimiderend om iemand horen te zeggen dat de bal al op de stip ligt en je hem er alleen maar hoeft in te schieten. Dat is echt de vooraankondiging van de anticlimax die onvermijdelijk volgt daarna: die sukkel schiet naast. Of hij schiet niet eens. Maar desondanks vind ik de voortekenen van de samenwerking tot nu toe goed, ik zal er straks nog wat over zeggen.

Ik heb me nog nooit eerder gerealiseerd – ook niet in de jaren dat ik Groningen was – hoe klein de tribune van de Statenzaal is: 42 klapstoeltjes. Gelukkig ook een live-verbinding met het atrium – hallo! – en ook met de rest van de wereld. Ik ben blij met iedereen die op deze manier bij deze plechtigheid is betrokken. Maar een aantal van die mensen wil ik graag noemen.

Mijn vader, mijn moeder en mijn schoonmoeder: ik vind het heel bijzonder dat jullie er kunnen zijn. Ruth en de kinderen: jongens, dit is de laatste toespraak. Maar ook meteen de langste. Vrienden en oud-collega's uit Utrecht die gewoon door hier te zijn laten zien dat het écht niet ver is. En vertegenwoordigers uit buurtprovincies: Jacques Tichelaar, Sander de Rouwe, fijn dat jullie er regelmatig zijn maar ook fijn dat jullie er nu zijn. Jacques Wallage, van wie ik het voorzitterschap een beetje heb afgekeken. Af en toe, als ik heel zelfkritisch ben, dan hoor ik de oud-burgemeester van Groningen nog een beetje doorklinken in de zinnen die ik nu gebruik. En: 'Imitatie', zei de heer Bolkesteijn ooit, 'is de meest oprechte vorm van vleierij.' Dus dat zal het dan wel zijn.

Ik vind het belangrijk dat jullie er zijn. Vandaag is een bijzonder moment, het is een gezamenlijk vertrekpunt en hierna gaan we samen verder. Ik wil, voordat we dat doen, een paar dingen zeggen over tegenstellingen, over kansen en risico's, over wat ik vind dat mensen van ons mogen verwachten en over wat ik vind dat u van mij mag verwachten. En dan is het wel klaar, denk ik.

Dames en heren, het verhaal is vaak verteld en ik loop het risico om de routiniers in deze ruimte met dit verhaal te vervelen. Maar het is zo mooi: de oudste Statenzaal van Nederland, vier eeuwen oud alweer, heeft twee ingangen. Ik zie sommigen van u herkend knikken. Een ingang voor de Stad en een voor het Ommeland. Ik vermoed dat dit ze zijn, maar ik weet het niet eens zeker. Ik zie mevrouw Beckerman met haar hoofd schudden dat het ze daarmee echt niet zijn, ze zal mij daarin straks nog verder inwijden. Maar het feit dat je door verschillende ingangen binnenkwam, was nog maar het begin van de ongezelligheid, natuurlijk. Eerst voorbereiden in het Ommelandhuis en het stadhuis, hier niet te vaak komen en dan vergaderen. Dat is een confrontatiemodel dat ook toen al miskende dat *pronkjewails in golden raand* – we hebben er fantastisch over gezongen en u zingt ook goed, vind ik – niet los verkrijgbaar zijn. Onze voorgangers wisten dat best. Want ze konden misschien niet door één deur, maar ze vergaderden wel in dezelfde zaal en ze deden zaken met lange tanden natuurlijk, maar ze deden wel zaken. En dat was verstandig van ze.

Wij vieren nog elk jaar – ik had in het verleden begrepen dat het een stadsfeest was, maar dat is natuurlijk niet zo – het vertrek van Bommen Berend. We waren blij dat hij weg was, maar hij heeft iets heel goeds gedaan. Want zijn komst hier leidde tot een nooit eerder vertoonde daadkracht van Stad en Ommeland samen. Anders was het namelijk niet gelukt om hem te laten vertrekken. Dus het gaf een enorme impuls aan de samenwerking. Als het echt spannend wordt, dan ontdek je dat de gekoesterde tegenstellingen volstrekt onbelangrijk zijn en dat het denken in tegenstellingen ons nog nooit verder heeft geholpen. Nou, mijn eerste indruk is dat de tegenstellingen nu minder worden beleefd dan ruim tien jaar geleden, toen ik nog een beetje bijdroeg aan de tegenstellingen. Dus soms helpt het gewoon om tien jaar weg te zijn. Maar de tegenstellingen liggen altijd op de loer. Tegenstellingen zijn verleidelijk, ze zijn makkelijk te begrijpen, ze zijn mediageniek. De politiek kan niet zonder, je verwerft het snelst een krachtig profiel door je héél hard af te zetten tegen je tegenstander, door te zeggen waar het op staat en er geen spaan van heel te laten. Zonder tegenstander ook geen debat. Dus een beetje tegenstand helpt ook wel hier. Verschillen zijn een bevestiging van je identiteit, maar laten we het niet overdrijven. Het is voor het land en voor de provincie het beste als we de tegenstellingen beheersbaar weten te houden. Ik vind het eerlijk gezegd – en ik weet dat het op de sociaaldemocraten gemunt is – dat 'de boel bij elkaar houden' een prachtig motto is. En ik vind 'de boel bij elkaar brengen' een nog veel mooier motto.

Dat geldt niet alleen voor Stad en Ommeland, dat geldt eigenlijk voor het hele noorden. Mijn eerste baan na mijn afstuderen was – toen was ik al gemeenteraadslid in Groningen – ambtenaar bij de gemeente Roden. U hoort het goed: in Drenthe. Maar wel op fietsafstand van de Stad. Ik had ook geen auto en ik deed de rampenbestrijding, dus ik fantaseerde weleens hoe een ramp dan ging: René springt op de fiets en haalt het rampenplan uit de kast. En mijn collega's daar informeerden af en toe een beetje triomfantelijk of ik ook niet vond dat ze deze deelgemeente van Groningen mooi op orde hadden. Dat zeiden zij, hè? Niet ik. En dan zeiden ze daar natuurlijk meteen bij dat het veel beter was

dan bij de burelen. Maar de teleurstelling in Roden was groot, toen Roden niet meer provinciegrensoverschrijdend mocht samenwerken – onder andere bijvoorbeeld bij de rampenbestrijding. Stippellijnen doen namelijk geen recht aan de realiteit. Groningers wonen in Appingedam en verheugen zich op Delfsail. Ze wonen in Haren en genieten toch van de Stad. Ze wonen in Pekela en gaan winkelen in Veendam of ze gaan naar school in Stadskanaal. Ze kunnen niet zonder de stad omdat ze daar werken en wonen, maar ze fietsen bij mooi weer toch even naar Café Hamming. Of, als ze ambitieuzer zijn, dan gaan ze door naar Schiermonnikoog, zelfs als ze zich realiseren dat dat eigenlijk Friesland is. En het clublied van hun FC klonk gisteravond tot de wijde omtrek van de Stad, tot ver in de tweede helft: de smeekbede 'Laat ons weer eens juichen'. En uiteindelijk werd het gebed verhoord.

Want noordelingen zijn cultureel en economisch enorm met elkaar verweven. Elke ochtend van werkdagen ontmoeten Friezen en Drenten elkaar gezamenlijk op het Julianaplein in de file naar hun werk. En dan gaan ze naar hun universiteit, hun UMCG en in extreme gevallen zelfs naar hun provincie Groningen, omdat ze daar werken. En mochten bestuurders bezwijken voor de verleiding van makkelijke tegenstellingen: onze inwoners c.q. onze kiezers hebben de verbinding allang gelegd. Forensen, fans en files vertellen hun eigen verhaal. Het zijn verhalen die over het héle noorden gaan en het zijn verhalen die vaak van nationale betekenis zijn. Ons *healthy ageing* is letterlijk een voorbeeldproject voor Europa. Noordelijke scheepsbouwers en ict'ers zijn van wereldklasse. Heel Nederland googlet via de Eemshaven – het is vaak genoeg verteld hier. Half Nederland – dat is nog niet zo vaak verteld – kwam hier voor David Bowie.

En heel Nederland stookt Gronings gas. Op een grijze zomermorgen op 22 juli 1959 om half zeven 's morgens werd tussen de bieten van boer Boon van Kolham aardgas aangeboord. En bijna niemand zag hoe mooi dat was. Niet voor Boon, want in Amerika zou hij schatrijk zijn geworden, maar wij hebben de Mijnwet. Dus hij heeft er geen stuiver aan verdiend. Maar voor iedereen die sinds de jaren zestig in Nederland leefde – u en ik, dus – hebben er geweldig van geprofiteerd. Heel Nederland krijgt energie van ons. Wij zijn inmiddels 2 biljoen kubieke meter verder en dit leverde de staat 200 miljard op. Vooral de verzorgingsstaat is daarvan betaald en dat heeft ook weer aanleiding gegeven tot nare discussies: 'Hadden we er niet van moeten sparen?' Ach, een verzorgingsstaat is ook niet niets.

En toch ging er iets heel erg mis en dat merken we de laatste jaren. Maandag, op mijn eerste werkdag, ging ik naar Loppersum. En ik had voor het eerst de gesprekken die u al een hele tijd voert. Gesprekken met bewoners over wat aardbevingen doen met je leven. Het gevoel dat je gewoon onveilig bent in je huis. De ervaring dat je schade hebt en dat die niet adequaat wordt hersteld en de onzekerheid die dat geeft. Het verscheurende gegeven dat wat goed is voor heel Nederland, Groningers schaad. Het geluid dat aardbevingen een *fact of life* zouden zijn en dat daar weinig tegenover staat.

Dames en heren, in de afgelopen tijd ben ik vaak gefeliciteerd en overweldigend waren de positieve reacties uit het noorden: daar ben ik ook zo'n vijf keer Groningser van geworden. 'Welkom terug' en 'welkom thuis'. Als je dan niet denkt dat je hier ook eigenlijk hoort, dan ben je van beton. Dus dat heeft heel veel met mij gedaan. De gelukwensen uit de Randstad waren vaak een stuk genuanceerder. Die gingen vaak vergezeld van de afsluiting: '...en sterkte, hè?' En daar kun je van alles mee bedoelen. Sterkte met stugge Groningers – maar dat bedoelden ze niet – of de moeizame logistiek van ons gezien: die is straks een feit. Maar niemand wenste me daar sterkte mee, laat staan het gezin. Niet met de werkloosheid en met de krimp – dat zijn toch erkende grote vraagstukken. Nee, die sterkte wens ging altijd over aardgas en over aardbevingen. En op zich vind ik het geruststellend dat mensen uit heel Nederland zich spontaan realiseren dat daar dus iets mee aan de hand is. Dat je daar dus de nieuwe Commissaris van de Koning in Groningen sterkte mee zou moeten wensen. Maar daar is het niet klaar mee. Besef is mooi, maar het moet wel leiden tot handelen.

Ik heb op andere terreinen gezien wat onzekerheid aanricht. Ik zag het in de zorg en in de sociale zekerheid wat het met mensen doet als ze zich zorgen maken, als ze zich afvragen of ze er straks misschien alleen voor staan. De angst om te vallen. En als een overheid dat uitstraalt, dan richt die overheid daardoor schade aan. Als je werk zoekt maar niet echt wordt geholpen. Als je geen geld hebt, maar ook geen bijstand. Als je zorg nodig hebt maar je moet eerst langs het keukentafelgesprek. En als kennelijk niemand het erg vindt dat jij in de hoek zit waar de klappen vallen: wat doet dat met je denken over de samenleving en over de overheid? Nou, precies dat effect heeft het wanneer er twee soorten Nederland ontstaan: het deel waar het gas wordt opgepompt en het deel waar we de opbrengsten verdelen. Het deel waar strikte veiligheidsnormen gelden en het deel waar er kennelijk ruimte is voor nadere interpretatie. Dat maakt dat het land uit het lood ligt. Ik vind – maar u vindt dat ook – dat het een nationale kwestie is om het evenwicht te herstellen. U werkt daar al lang en hard

aan en mijn voorganger Max van den Berg heeft daar met name in de laatste fase vooral zijn statuur en zijn sporen in verdiend. Ik ben vastbesloten om daar een bijdrage aan te leveren.

Er bestaan geen tweederangs burgers: niet in Groningen en ook niet in de rest van Nederland. Groninger is geen geboorterecht: dat word je doordat je optrekt met anderen en zo verbonden raakt met onze provincie. Het overkwam Arnold Veeman. Ik leerde zijn muziek pas kennen nadat ik hier weg was. En hij was het Surinaamse jongetje dat pleegkind werd op een boerderij in Pieterzijl. Mensen die zijn prachtige Groningse liedjes horen, reageren vaak verbaasd als ze zien hoe hij eruitziet. Het is een zwarte man en hij vertelde er smakelijk over in de krant. Het overkwam mevrouw Nayem: zij moest vluchten uit Syrië en bij RTV Noord zag ik dat ze een nieuwe hartsvriendin had, de 88-jarige mevrouw Zijsling uit Scheemda zat op tv hand in hand met haar nieuwe buurvrouw. Ze was *noaber*, maar ze werd veel meer. Wat voor de mensen geldt, wat voor de samenleving geldt, hoort zeker te gelden voor de overheid. Die moet pal staan voor de fundamentele waarden en duidelijk maken dat iedereen erbij hoort.

Voorzitter, dames en heren, collega Jorritsma wenste me vorige week veel plezier bij mijn *maidenspeech*. En dat was grappig, want tot zij dat woord gebruikte, had ik eigenlijk niet door dat dit technisch gezien een *maidenspeech* is. Daarna werd het zo vaak aangekondigd dat ik het nu begrijp: dit is mijn ontmaagding in de Staten. Ik snap nu ook waarom u mij nog steeds niet hebt geïnterrupteerd. Dat zit namelijk in dat koffertje dat bij de *mores* hoort.

Ik ben de Staten van Groningen dankbaar: een voordracht is een daad van vertrouwen. U hebt besloten het met mij aan te durven. U hebt lovende teksten over me gesproken. U vertrouwt me iets kostbaars toe, namelijk het democratische hart van de provincie. Dat ervaar ik als een grote eer en als een enorme verantwoordelijkheid. En vooral – dat is nogal goed aan me te zien, vrees ik – heb ik er geweldig veel zin in om met u aan de slag te gaan: met de Staten, met GS, met Groningen. En gelukkig mag ik straks een Statenvergadering voorzitten met ongetwijfeld beginnersfouten en af en toe zichtbaar gesouffleerd door de griffier. Maar met groot enthousiasme. Dus ik hoop dat u mij mijn eerste brokken vergeeft en ik zal proberen daarvan te leren.

Het blijft mensenwerk en we doen het niet alleen. Wij kunnen besturen door de inzet van honderden medewerkers. In de afgelopen week heb ik een beetje verstopt gezeten in dat deel van het gebouw. En dat betekent dat je over de afdeling loopt, koffie drinkt en praatjes maakt. Ik heb genoten van de kennis en gastvrijheid van de mensen die ik daar trof: 'Ik ken jou ergens van. O ja, jij wordt de nieuwe Commissaris.' Maar nu ben ik nog stagiair. En ik heb genoten van de gesprekken die ik voerde aan de andere kant van de luchtbrug. Ik ontdekte vandaag dat ze fantastisch kunnen zingen. Ik kom er ook na vandaag graag. Dat zijn de resultaten van hun werk die we hier bespreken, die we becommentariëren, waarover we opscheppen – een beetje de vaste rolverdeling – en zonder hun toewijding wordt dat helemaal niks.

Ruth, Jannes, Joost en Eline, wat ik blij dat jullie met me mee komen. We verhuizen in de zomer en ik weet dat ik veel van jullie vraag. Ook voor jullie was het niet altijd makkelijk, maar ik hoop dat jullie hebben gemerkt hoe welkom we hier zijn.

Dames en heren, bij mijn vertrek uit Utrecht naar Groningen kreeg ik van Divosa een gedicht mee, dat de Utrechtse stadsdichter Ingmar Heytze speciaal voor me had gemaakt. Hij kwam het ook voordragen en hij overtrof zichzelf. Ik had al vaker iets moois van hem gelezen en gewaardeerd, maar hij overtrof zichzelf door een Groningse zin te gebruiken. Dat was heel ingewikkeld voor hem. Want hij er nog kennissen voor moeten raadplegen. Hij gebruikte de Groningse zin: '*Twai moal hien is ain moal weerom.*' En zo is het precies. Het lijkt op een processie van Echternach: twee stappen vooruit en een terug, maar dat is alleen maar zo als je lineair denkt. Dit is de kern van verbinden: het is over en weer. Het is bruggen slaan. En als je in staat bent om ook van de andere kant te kijken, dan ben je in staat om kloven te overbruggen, omdat je weet hoe de wereld er vanaf de andere kant uitziet. Het mooie is: dat gebeurt in deze Statenzaal al eeuwen, dankzij of ondanks de beide deuren. En die traditie, dames en heren, zet ik graag en met heel veel plezier met u voort.

8. Overhandiging voorzittershamer door de nestrix van Provinciale Staten (mevrouw Van Kleef) aan de Commissaris van de Koning

De VOORZITTER: Ja, dames en heren, dan heb ik hier staan: 'Applaus'. Maar er stond niet 'Staande ovatie'. Maar het is zeer verdiend. Hartelijk dank voor deze mooie introductie op uw ambtstermijn, een inkijkje in uw verwachtingen, uw inzet, uw voornemens, maar ook uw verwachtingen over en weer. Samen op weg om deze energieke provincie nóg energieker te maken voor heel het vaderland.

En het zal u ook vast niet ontgaan zijn dat ik even het verleden van onze CdK ben ingedoken. Toen las ik in een interview van een paar jaar terug in de Volkskrant het volgende citaat: "*Mannen*

hebben het grote voordeel dat het slijk staat als ze zorgtaken op zich nemen, zeker als ze ook nog een publieke functie hebben.” En uiteraard, dames en heren, moeten we dit citaat nu wel met een knipoog beluisteren. Maar het geeft wel weer dat u een mens bent, die zorg wil geven aan datgene wat aan u is toevertrouwd. En dat is nu, naast uw gezin, de provincie Groningen en al haar inwoners.

Ja, en dan mag ik u nu de voorzittershamer overhandigen en daar wil ik eigenlijk voor gaan staan. Want dit is toch wel een heel bijzonder moment. [Alle aanwezigen gaan staan.]

Allereerst wil ik van de gelegenheid gebruik maken om te zeggen dat ik het een hele eer heb gevonden om ons, zoals we hier bijeen zijn, door deze bijzondere Statenvergadering heen te leiden en dank aan u allen hiervoor. En ja, beste René, als ik dat nu toch even mag zeggen: het klopt. Het is een fantastische plek om vanhieruit je werk te mogen doen, om vanaf die stoel het beste voor de Groningers te willen bewerkstelligen. Maar bovenal ook om vanuit deze plek de provincie in te gaan en de Groningers te ontmoeten. Een voorzittershamer is een werktuig, niet om zaken plat te slaan, maar om hem een opening te laten zijn van mooie debatten. En dat het maar de afsluiting mag zijn van duurzame besluiten. De voorzittershamer: het is een uiterlijk kenmerk van een voorzitter en ik wens u toe dat u hiermee de verbinding van dit parlement steeds in goede harmonie weet af te hameren.

[De voorzitter overhandigt de voorzittershamer aan de nieuwe Commissaris van de Koning. Applaus.]

9. Sluiting

De VOORZITTER: Ja, ik zeg dank aan de voorzitter van Provinciale Staten. En zoals ik mijn woorden deze vergadering ben begonnen met het benoemen van een duizendpoot, zo wil ik hier weer beëindigen met het benoemen van een paar kenmerken van die duizendpoot: schouderklopje, knipoog, waardering, een vriendelijk woord, glimlach, bedankje, vertrouwen, moed geven, een fijn gesprek, een blij gezicht, toekomst. En ons antwoord hierop is: ja. Welkom hier op deze stoel, vanmiddag in uw en onze eerste Statenvergadering onder uw leiding.

Dan kom ik nu toe aan het afsluiten van deze vergadering. Helaas, beste Nettie, we hadden geen spreektijd afgesproken en dan zie je wat de gevolgen zijn: ver over tijd. Maar alvorens af te sluiten wil ik toch ook nog wel woorden van dank uitspreken. We hebben afscheid genomen van oud-Commissaris Max van den Berg op 30 maart. Vandaag was de installatie van de heer René Paas als nieuwe Commissaris en dit alles in een bijzondere Statenvergadering. Dit tezamen vraagt, naast het gewone werk – de gewone gang van zaken, om het zo maar te zeggen – heel veel extra tijd en werkdruk van onze griffie en van vele andere medewerkers uit dit huis. Ik heb gemerkt – en ook velen met mij – hoeveel denk- en overig werk het vergt om het zo mooi en eervol mogelijk te organiseren. Daarvoor wil ik onze griffier, mevrouw Nettie Engels, de voltallige griffie en nog vele andere medewerkers heel hartelijk dankzeggen voor alles wat zij gedaan hebben. Een applausje voor hen. [Applaus.]

Ja, en dan ga ik nu écht afsluiten. U denkt misschien wel: deze nestrix is niet van haar stoel te krijgen. Maar vanmiddag ga ik echt wel voor de Commissaris plaatsmaken. Dames en heren, de receptie vindt zodadelijk plaats hiernaast in het atrium en ik verzoek daarom alle genodigden voor deze receptie naar het atrium te gaan. Daar kunt u onze nieuwe Commissaris de hand schudden. Hij zal door ook een symbolisch een taart aansnijden. We hebben het al over eten gehad, maar hier begint het dus. En alle andere belangstellenden wil ik bedanken voor hun komst en hen wel thuis wensen.

En hierbij is de vergadering gesloten en ik kan die nog net zelf afhameren met de voorzittershamer (11.04 uur).